

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Αποξήρανση λιμνοθάλασσας

i. Επίσημο όραμα

Η αποξήρανση της Αγουλινίτσας έχει τη δική της μικρή και ιδιαίτερη ιστορία. Συνδέεται καταρχήν με το ζήτημα της εν γένει ορθολογικοποίησης και εκμετάλλευσης των υδάτων του Αλφειού. “Είμεθα εις την ευχάριστον θέσιν”, αναγγέλλει η εφημερίδα *Κήρυξ* του Πύργου της 30.4.1924,¹ “να πληροφωρήσωμεν ότι το ζήτημα της εκμεταλλεύσεως της χρυσοφόρου πλουτοπαραγωγικής πηγής των υδάτων του ποταμού Αλφειού έλαβεν ευτυχή τροπήν”. Επιδιώκεται καταρχάς η ίδρυση μεγάλης εταιρείας “εδρευούσης εν Πύργω”, στην οποία “θα συμμετάσχουσιν ως μέτοχοι οι κάτοικοι κοινοτήτων από Ολυμπίας μέχρι Γαστούνης και πέραν αυτής, καθώς επίσης και το κράτος, εάν τα ποσά των μετοχών δεν ήθελον επαρκέση· ούτω δε η κυριότης και η εκμετάλλευσις των αμυθών θησαυρών, ους εγκλείει η κοίτη του μεγάλου ποταμού θα παραμείνουν εις χείρας των εντοπίων, χωρίς να διοχετευθώσι τα κέρδη εις την αλλοδαπήν, διά της αναλήψεως των έργων υπό ξένης εταιρείας”.

Λίγες μέρες αργότερα, στην ίδια εφημερίδα, καταχωρίζεται συνέντευξη του Ελδετού μηχανικού, Λουδοβίκου Σέννου, σχετικά με την προαναφερθείσα εκμετάλλευση των υδάτων του Αλφειού, για την οποία διαβεβαιώνει ότι όχι μόνον είναι πραγματοποιήσιμος, αλλά και λίαν επωφελής, με αποτέλεσμα να μεταβάλει την Ελλάδα εις Βέλγιον.²

Ο Σέννου, αποκομίζοντας άριστες εντυπώσεις από την ποσότητα των υδάτων του Αλφειού, “ον θεωρεί τον τρίτον κατά σειράν, εκ των μεγαλύτερων ποταμών της Ελλάδος”, δεν περιορίσε το ενδιαφέρον του μόνον σ’ αυτόν. Υποδεικνύει παράλληλα την τάχιστα αποξήρανση της λίμνης Αγουλινίτσας, προτείνοντας άμεσα την έναρξη προκαταρκτικών εργασιών. Για το έρ-

1. Φύλλο 185.

2. Στα φύλλα 193/10.5.1924 και 196/13.5.1924. Βλ., επίσης, Δ. Ν. Κωνσταντοπούλου, *Πενήντα χρόνια ζωής του Πύργου*, 7ος τόμος (Γενική επαλήθευσις των ιστορηθέντων στα πενήντα χρόνια ζωής του Πύργου, Γεγονότα των ετών 1916 – 1929).

γο απαιτείτο, κατά τον ίδιο, επίσης μελέτη δύο ετών “ίνα εξακριβωθή το ποσόν του ύδατος το οποίον εισέρχεται εκ της θαλάσσης, ίνα κατόπιν υπολογισθή η δύναμις της αντλίας ήτις θα απορροφήση το ύδωρ, το οποίον θα απομείνη μετά την εξάτμισιν” (*Κήρυξ*, φ. 191/8.5.1924).

Όπως σύντομα μας ενημερώνει πάλι ο *Κήρυξ*, η εν λόγω προσπάθεια εκμετάλλευσης των υδάτων Αλφειού και Αγουλινίτσας εναυάγησε τότε, ελλείψει οικονομικής δυνατότητας τόσο εκ μέρους του κράτους όσο και από την πλευρά των περί τον Αλφειό δήμων και κοινοτήτων.

Η ιδέα της αποξήρανσης συζητείτο έκτοτε από κρατικούς παράγοντες καθ’ όλη τη μεσοπολεμική περίοδο, ως λύση για την ελonoσία, την αποφυγή πλημμυρών, την αποκάλυψη γεωργικών εδαφών. Είναι γνωστό ότι συχνά ο Αλφειός πλημμύριζε και μάλιστα πάνω από μία φορά το χρόνο, προς απελπισία των γεωργών αλλά και των ιδίων των αλιέων της λιμνοθάλασσας. Ότι θετικό επέφερε η υπερχείλιση του ποταμού και, κατ’ επέκταση, της τελευταίας – εμπλουτισμό και καθαρισμό των υδάτων αυτής, φυσική λίπανση των πλημμυρισμένων εκεί γύρω εδαφών – δεν είχε καμία αξία εμπρός στον κίνδυνο και στον τρόπο των άμεσων από την πλημμύρα απειλών ποικίλης καταστροφής. Άφησε εποχή η μεγάλη πλημμύρα του 1931, η προκληθείσα από τις ασταμάτητες βροχές και τους νοτίους ανέμους και η οποία, κατά τα γραφόμενα του τοπικού τύπου της εποχής, δημιούργησε “μεγάλον ωκεανό αποτελούμενο εκ της συσσωματώσεως του Αλφειού, της λίμνης και της θαλάσσης”.³

Εποχή φαίνεται να άφησαν και οι διαδοχικές πλημμύρες στις αρχές του 1938. “Δια τετάρτην φοράν κατά το τρέχον έτος ο ποταμός Αλφειός”, γράφει η *Πατρίς*, “υπερχείλισας εκάλυψεν άπασαν την πεδιάδα Αγουλινίτσης, καθώς και την τοιαύτην της Ηλείας εξ 20 χιλιάδων στρεμμάτων, εσπαρμένων διά διαφόρων δημητριακών καρπών, σταφιδαμπέλων και ελαιών. Τας σημαντικότερας ζημίας υπέστη το ιχθυοτροφείον Αγουλινίτσης, καθ’ όσον τα ύδατα του

3. Από περιγραφή των γεγονότων της πλημμύρας μαθαίνουμε ότι “ο τότε ενοικιαστής του ιχθυοτροφείου μάζεψε όλους τους Αγουλινισταίους διβαράδες με τα μονόξυλά τους και με δική του ευθύνη επιχείρησε να ανοίξει τη μπούκα για να φύγουν τα πλεονάζοντα νερά προς τη θάλασσα. Παραδόξως όμως το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας με επείγον σήμα του απαγόρευσε μια τέτοια ενέργεια, πράγμα που ξεσήκωσε τους Αγουλινισταίους και έκαναν συλλαλητήριο την Κυριακή 22.2.1931” (Χ. Πλέσσας, 1990). Οι καταστροφές από τον παγετό τον Μάρτη του αυτού έτους και το νέο συλλαλητήριο στην Αγουλινίτσα στις 3.3.1931 έφεραν τον τότε υπουργό Γεωργίας, με έκτακτη αμαξοστοιχία, στο σιδηροδρομικό σταθμό Αγουλινίτσας. Εκεί ο υπουργός βρέθηκε “προ ενός ογκώδους πλήθους από γυναίκες, γέροντες, παιδιά, που φώναζαν έξαλλοι για τις καταστροφές... Οι καμπάνες των δύο εκκλησιών χτυπούσαν ασταμάτητα και ο κόσμος αξίωνε να κατέβει ο υπουργός και να επισκεφθεί τις καταστραφείσες περιοχές. Ο υπουργός δεν κατέβαινε, πράγμα που ανάγκασε τους Αγουλινισταίους να κόψουν κλαριά και κορμούς δένδρων που τους έριξαν στις γραμμές εμποδίζοντας το τραίνο πολλές ώρες να αναχωρήσει για την Καλαμάτα” (Χ. Πλέσσας, ό.π.).

ποταμού, εκτραπέντα της κοίτης των, εισόρμησαν εντός του ιχθυοτροφείου και ηνάγκασαν τους ιχθείς και εγχέλεις να ξεφύγουν εκ του κλοιού (καλαμωτές) εντός του οποίου είχαν περιορισθεί και να διαφύγουν προς την θάλασσαν”.⁴

Η πλημμύρα απειλεί και την ίδια στιγμή ανανεώνει την υδροδία και την παρυδάτια πανίδα και χλωρίδα, απελευθερώνοντας τα παγιδευμένα ψάρια από τις πανουργίες των καλαμωτών. Υποθέτουμε ότι, με την τελευταία υπερχειλίζουσα ορμή του Αλφειού, τα ψάρια, στα πλούσια λιμναία νερά, θα καταχάρηκαν την τελευταία εκείνη μεγάλη τους απόδραση. Σε λίγο τα έργα θα έρθουν να δάλουν τάξη σε όλη αυτή την επίφοδη αταξία.

Το 1952 η ολλανδική εταιρεία Grondmij συνέταξε μελέτη για την αξιοποίηση των λιμνών Αγουλινίτσας και Μουριάς. Στη συνέχεια εκπονείται, από το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Δημοσίων Έργων, μελέτη σχετικά με “τα μεγάλα εγγειοδελτιωτικά έργα περιοχής Αλφειού και λιμνοθαλασσών Αγουλινίτσας και Μουριάς”.⁵

Υπό τον τίτλο “Δυσμένεια φυσικού περιβάλλοντος και προβλήματα”, οι λιμνοθάλασσες, και κυρίως η Αγουλινίτσα, χαρακτηρίζονται “ουσιαστικώς και μόνον νοσογόνοι εστίαι, καθιστώντας δύσκολον και αυτήν την διαβίωσιν των κατοίκων”. Η αξιοποίησή τους για την αλιεία δεν “παρέχει αξίαν λόγου πρόσδοτον περιοριζομένην εις ολίγους αλιείς και ερασιτέχνας κυνηγούς υδροδίων πτηνών”.⁶ Η αποξήρανση αποτελεί την ελπίδα γεωργικής αποκαταστάσεως μεγάλου αριθμού ακτημόνων, υποσχόμενη λύση στην έντονη υποαασχόληση του πληθυσμού της αγροτικής περιοχής.

Η συντονισμένη εκτέλεση των όλων έργων της περιοχής Αλφειού-Αγουλινίτσας (αντιπλημμυρικών, αποξηραντικών, αποστραγγιστικών, αρδευτικών) προβλεπόταν να είχε από γεωργο-οικονομικής απόψεως σημαντικά αποτελέσματα. Η εξουδετέρωση του περιοριστικώς δρώντος παράγοντος της δυσμενούς υδατικής διαίτης των γαιών, από τις συχνές πλημμύρες, την πλημμελή αποστράγγιση και την μη αξιοποίηση ικανών εκτάσεων, καλυπτομένων από τη λίμνη, θα οδηγούσε:

1) Στην αύξηση του μεγέθους του γεωργικού κλήρου και των αποδόσεων των επικρατουσών τότε καλλιεργειών.⁷

4. Πατρίς (Πύργου, φ. 16265/16.2.38 και φ. 16266/17.2.38).

5. Αλέξ. Καλίνσκη (1957). Καταρτίσθηκαν αναλυτικότερα από τον καθηγητή του ΕΜΠ, κ. Α. Καλίνσκη, τρία έργα: 1) «Εδαφολογικά μελέται περιοχής Αλφειού και λιμνοθαλασσών Αγουλινίτσας και Μουριάς». 2) «Γενική προκαταρκτική έκθεσις αξιοποίησεως περιοχής Αλφειού και λιμνοθαλασσών Αγουλινίτσας και Μουριάς». 3) «Προμελέτη εκτελέσεως αντιπλημμυρικών έργων Αλφειού», η οποία ολοκληρώθηκε το 1958.

6. Α. Καλίνσκη, 1957, σ. 11.

7. Στη δεκαετία του '50, στην εξεταζόμενη περιοχή, 32% των γεωργών είχαν κλήρο

2) Στην αλλαγή του συστήματος καλλιέργειας: “Διπλάι και πολλαπλάι καλλιέργειαι, συγκαλλιέργειαι και επωφελείς αμειψισποραί θα αναπτύξουν εις τον ανώτατον βαθμόν την αγροτικήν οικονομίαν του τόπου”.⁸ Κατά την ίδια μελέτη, το γεωργικό πρόγραμμα μετά την αποξήρανση θα εδασίζετο στις εξής αρχές:

- Στην παραγωγή προϊόντων με υψηλές και κατά το δυνατόν σταθερές τιμές.
- Στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας “διά της ανιστοίχου παραγωγής κτηνοτροφών”.
- Στη μερική κάλυψη των αναγκών της αγροτικής οικογένειας από την ίδια της την παραγωγή.

Αναφορικά με τις αλλαγές, τις αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών, προεβλέποντο:

- Η διατήρηση των παραγωγικότερων αμπελώνων κορινθιακής σταφίδας, όσο και οιναμπέλων, αντικατάσταση “των γεγηρακότων διά φυτειών σουλτανίνας και επιτραπεζίων σταφυλών”.
- Η ανάπτυξη της δένδροκομίας και ειδικότερα των εσπεριδοειδών, με συγκαλλιέργεια ενίοτε και ελαιώνων.
- Από τις ετήσιες καλλιέργειες, η επέκταση αυτής του δάμβακος, δεδομένων των υψηλών αποδόσεων και της σταθερής του τιμής.
- Η ανάπτυξη της μηδικής –η οποία με τις ετήσιες καλλιέργειες θ’ αποτελούσε το δάθρο των αμειψισπορών– αποσκοπώντας στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Και ενδεχόμενη ανάπτυξη νέων καλλιεργειών, κυρίως ζαχαρότευτλων.
- Η παραγωγή, τέλος, λαχανοκομικών προϊόντων, ευνοουμένη απόλυτα από τις κλιματικές συνθήκες, θα περιοριζέτο στα εκ της αγοράς επιβαλλόμενα όρια.

Ιδιαίτερη επίσης προσοχή δινόταν σε έργα εδαφικών βελτιώσεων, ήτοι στη βελτίωση εδαφολογικών συνθηκών και στη διευκόλυνση των αρδεύσεων. Προς τούτο απαιτούντο τα εξής γενικής φύσεως έργα:

- Ισοπεδώσεις αγρών (αναγκαίες απόλυτα λόγω των προβλεπόμενων συστημάτων άρδευσης και της χρησιμοποίησης των μηχανικών μέσων).
- Εκχερσώσεις, όπου αυτές ήταν αναγκαίες.

από 1-9 στρ., 21% από 10-19 στρ. και ο αριθμός των ακτημόνων ήταν σημαντικότερος. Εκτιμάτο ότι η πεδιάδα του Αλφειού, που περιελάμβανε τις λίμνες Αγουλινίτσας, Μουριάς, Κάστρας, ανήρχετο σε 152.850 στρ.. Από την έκταση αυτή, 46.060 στρ. κατελάμβαναν κατά τη χειμερινή περίοδο οι λίμνες, 66.000 στρ. κατεκλύζοντο από τις πλημμύρες του Αλφειού ή υπέφεραν από ατελή αποστράγγιση. Τα 34.700 στρ. χαρακτηρίζονται “καλά εδάφη καλλιεργούμενα” και τα 5.000 στρ. “εκλεκτά εδάφη αρδευόμενα” (Α. Καλλίνσκη, ό.π., σ. 10).

8. Α. Καλλίνσκη, ό.π., 22.

- Μεταπλάσεις για τη δελτίωση των ισχυρώς αλατούχων γαιών, με προθήκη γύψου ή θειοχώματος.

Οι άμεσες ωφέλειες από την αποξήρανση και το σύνολο των αναφερθέντων έργων αφορούν, έτσι, την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και των εν γένει προσόδων της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Στις έμμεσες ωφέλειες αναφέρονται:

- Η αύξηση της απασχόλησης της αγροτικής οικογένειας και η μείωση της ανεργίας, με την απορρόφηση επωφελούς εργασίας στις, σε μεγάλη κλίμακα, εγγείους δελτιώσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, "το ρεύμα της φυγής προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και την ξένην, το οποίον επαυξάνει αντί να ελλατώνη την οικονομική δυσπραγίαν του τόπου, θα αναστραφεί προς την πραγματικήν πηγήν του εθνικού πλούτου" (Α. Καλλίνσκη, ό.π., σ. 38).
- Η υπέρβαση της ανασφάλειας της γεωργικής παραγωγής οφειλόμενης κατά πρώτον στη δυσμενή δράση του Αλφειού (πλημμύρες, διάβρωση) και κατά δεύτερον στις αντίξοες καιρικές συνθήκες (ξηρασία)· δημιουργία, κατά συνέπεια, της τόσο αναγκαίας σταθερότητας εισοδημάτων και προσόδων.
- Η υπερτίμηση της αξίας της γης, η αύξηση του –από τα εξαγώγιμα προϊόντα– εισρέοντος ξένου συναλλάγματος, η ανάπτυξη νέων διομηχανιών και η επέκταση κάθε οικονομικής δραστηριότητας (εμπορίου, μεταφορών κ.λπ.).
- Γενικότερη άνοδος του βιοτικού επιπέδου. Προβλεπόταν, για παράδειγμα, υπερτριπλασιασμός του γεωργικού εισοδήματος.

Η αποξήρανση της λιμνοθάλασσας θεωρείται μέγιστο, κοινωνικής πολιτικής, γεγονός, καθότι προς αυτήν "από δεκαετιών στρέφεται η ελπίς αποκαταστάσεως εκατοντάδων ακτημόνων αγροτικών οικογενειών" (Α. Καλλίνσκη, ό.π., σ. 39).

ii. Συνοπτικές διαδικασίες

Από το χρόνο κατάρτισης των μελετών αξιοποίησης της Αγουλινίτσας έως την αποξήρανσή της θα περάσει μια δεκαετία. “Υπήρχαν οι μελέτες για ν’ αποξηράνουν τη λίμνα αλλά δεν τολμούσαν να την κάνουν” – την αποξήρανση, εννοείται. Έτσι εξηγείται από πρώην αλιείς του διδαριού και ελεύθερους το γεγονός ότι αποτολμήθηκε τούτο το έργο το 1969 χωρίς φυσικά να συναντήσει αντίσταση. Όλα εξελίχθηκαν σύντομα με συνοπτικές διαδικασίες: η λίμνη αποξηράνθηκε για εποικιστικούς σκοπούς.

“Ενώ το Υπουργείο Γεωργίας έκανε πλειστηριασμό για την ενοικίαση του ιχθυοτροφείου, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων από τη μεριά του έδινε το πράσινο φως για την αποξήρανση”.⁹ Ουδείς ερωτήθη και ουδείς εγνώριζε το παραμικρό. Η ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ ανέλαβε το έργο χωρίς πλειστηριασμό. Υπήρχε τότε νόμος, δάσει του οποίου όποιος έφερνε κεφάλαια από το εξωτερικό ανελάμβανε δημόσια έργα χωρίς δημοπράτηση.

Λεπτομέρειες από την περίοδο των εργασιών της αποξήρανσης έχουν χαραχθεί έντονα στην τοπική συλλογική μνήμη. Εντύπωση είχε προκαλέσει καταρχήν η ταχύτητα με την οποία το έργο προχώρησε και η ευκολία με την οποία έφυγαν τα νερά. Ο ανδρικός πληθυσμός, οι τότε (την εποχή της αποξήρανσης) έφηβοι και ενήλικες γνωρίζουν και μπορούν εύκολα να παραστήσουν επί χάρτου την τοπογραφική, μηχανική εκτέλεση του έργου: το άνοιγμα του κεντρικού καναλιού με το δυθοκόρο, τη θέση εκεί του αντλιοστασίου, το μεγάλο κάθετο κανάλι και το σύνολο των μικρότερων κάθετων και οριζόντιων τοιούτων που έκοψαν την αποκαλυφθείσα έκταση –εν είδει μαύρης χωμάτινης πίτας– σε ορθογώνια παραλληλόγραμμα 900 x 200 μ. περίπου το καθένα. Επίσης, η εργασία του δυθοκόρου, των αντλιών και παράλληλα των τεράστιων ανασκαφών και των μηχανημάτων εν γένει ισοπέδωσης των μπογαζιών προκαλεί εντύπωση ωσάν να ήταν τούτο αναγκαίο, για να λησμονηθεί πίσω από τη δύναμη της τεχνικής ό,τι γρήγορα έφευγε.

– “Ο δυθοκόρος, τεράστιος γερανός, άνοιγε το κεντρικό κανάλι και μάζευε εκεί τα νερά. Έπαιρνε το δούρκο και τον έδαζε δεξιά και αριστερά. Σαν

9. Ο τελευταίος ιδιώτης ενοικιαστής Επιταλιώτης της λίμνης, βλ. παραπάνω (κ. Ραπακούλιας).

να άνοιγε ποτάμι. Στους πλωτούς σωλήνες που έχουν μια διάμετρο 1,50 μ. αντλούσαν το νερό με αντλίες και το μετέφεραν στη θάλασσα”.¹⁰

– “Υπήρχαν δύο μεγάλες πηγές. Η μία τεράστια. Επί ένα μήνα αντλούσαν συνεχώς και η στάθμη δεν κατέβαινε, ούτε δέκα πόντους· αναγκάστηκαν και έριξαν σ’ αυτό το σημείο δυναμίτη. Έτσι έκλεισαν την πηγή, έπεσαν απάνω χώματα και τότε σε δύο μέρες αντλησαν τα νερά”.¹¹

Κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης των αποξηραντικών έργων οι ελεύθεροι αλιείς, όσο υπήρχε νερό στη λίμνη, αλίευαν. “Το θράδυ αυτό που στέγνωσαν τελειώς τη λίμνα –διηγείται σήμερα ένας νεαρός τότε ελεύθερος αλιέας– εμείς ψαρεύαμε στο μονόξυλο. Μπροστά εγώ, ο αδιντζής, με το καμάκι και πίσω ο σκουνηχτής με το σταλίκι. Μια εβδομάδα είχαμε που εκάναμε με ξενύχτι· δουλεύαμε συνέχεια, όσο το νερό έφευγε σιγά-σιγά. Αλλά δεν περιμέναμε να το τραθήξουν στο τέλος τόσο γρήγορα. Ούτε ότι θα χάνονταν εκείνο το θράδυ μέσα σε δύο ώρες. Εκείνη λοιπόν την τελευταία νύχτα κατά τις τρεις η ώρα είπα στον άλλον: Προχώρα. Μου λέει: Δεν προχωράει· ξέρα. Είπα: πάει η λίμνα. Γλιστράγαμε πάνω στη λάσπη. Πικραμένοι, χωρίς κουδέντα, ρίξαμε το μονόξυλο στο κανάλι και μέσα απ’ αυτό βγήκαμε στο φυλάκιο του διδαριού. Αμίλητοι, φαρμακωμένοι, είδαμε όλα να χάνονται... Μετά τη δικτατορία πήγαμε στο Υπουργείο Γεωργίας εμείς (οι ελεύθεροι αλιείς) και οι διδαράδες. Τίποτε δεν μας έδωσαν, ούτε αποζημίωση ούτε κτήματα...” (57χρονος).

Εκεί στη μαύρη λάσπη χάθηκε και ο μηχανικός του βυθοκόρου. “Τον κατάπιε ο δούρκος και κανείς δεν μπορούσε να κάνει κάτι”.¹² “Όταν βυθιζόταν, κτυπούσαν οι πλωτοί σωλήνες του βυθοκόρου, κανένας δεν μπορούσε να πλησιάσει”.¹³ Όλοι θυμούνται τις κραυγές απόγνωσης της νεαρής γυναίκας του χαμένου εκεί μηχανικού.

Η εικόνα της έκτασης με μαύρη λάσπη προκαλεί αδιόρατο φόβο: “Όταν αποξήραναν τη λίμνη, μας είπε ο πατέρας μου ότι βρήκαν μέσα στη λάσπη κάτι τεράστια ψάρια, μάλλον χέλια, που κανείς ποτέ δεν είχε δει μεγαλύτερα πριν”.¹⁴ Θα επανέλθουμε σ’ αυτή την εικόνα της επόμενης της αποξήρανσης και πιο κάτω.

Τα χρόνια γύρω από την εκτέλεση των αποξηραντικών έργων, ορισμένοι λόγιοι της περιοχής, αφού δεν έβρισκαν πρώτα λόγια για να εκθειάσουν την αισθητική του όλου εκεί τοπίου, δέχονταν ταυτόχρονα ανεπιφύλακτα και ως

10. 48χρονος Επιταλιώτης, εργάτης.

11. 55χρονος Επιταλιώτης, αγρότης.

12. Επιταλιώτισσα, 63χρονη.

13. 44χρονος Επιταλιώτης, τεχνίτης.

14. 45χρονη Επιταλιώτισσα.

απόλυτα αναγκαία την εξαφάνιση της ίδιας της λίμνης. Οι λυρικές περιγραφές για την όλη εκεί περιοχή δεν έχουν τέλος: “Εδώ, θες κορφοβούνι απλόσκιωτο, θες θάλασσα αφρισμένη. Θέλεις ποτάμια γραφικά, θες λίμνες στοιχειωμένες. Εδώ είναι εξαίσιος συνδυασμός δουνού, κάμπου, θάλασσας, ποταμού, λίμνης. Κι είν’ όλα όμορφα... αρμονικά γραμμένα”.¹⁵

Λίγες γραμμές πριν από αυτή τη φυσιολατρική έξαρση –και ωσάν η λιμνοθάλασσα να μην είχε ιδιαίτερη καθοριστική συμβολή στην εκεί αρμονία– διαβάζουμε: “Η διευθέτηση της κοίτης του Αλφειού και η αποξήρανση της λίμνης θα σώσουν χιλιάδες καλλιεργημένα στρέμματα, θα δώσουν χιλιάδες νέα στην καλλιέργεια παχειάς γης, που θα κάμουν τον τόπον αυτόν παραδεισένιο”. Εννοείται, πιο παραδεισένιο απ’ ό,τι ήταν πριν την αποξήρανση. Και η καθηγήτρια Κ. Μοσχούλα-Μπαζάκου, ένα χρόνο σχεδόν μετά την αποξήρανση: “Η πραγματοποιηθείσα αποξήρανσις της λίμνης Αγουλινίτισης εστέρησε μεν τους κατοίκους της αφθονίας ιχθύων και εγγέλεων και του θεαματικού κυνηγίου των αγριοπαπιών, επροστάτευσεν όμως την υγείαν αυτών και προβλέπεται ότι θα δώση εις τους ακτήμονας γαίας καταλληλοτάτας προς καλλιέργειαν” (ό.π., σ. 100).

Για άλλη μια φορά, ο πόνος των μη ιδιαίτερα εγγράμματων αλιέων θα αποδειχθεί προφητικότερος της λόγιας αισιοδοξίας.

15. Α. Τσέλαλης, ό.π., σ. 59.